

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 70.895.052 у Хмельницькому
університеті управління та права імені
Леоніда Юзькова

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидатки юридичних наук, доцентки
Галини АНІКІНОЇ на дисертацію**

**ГАЛАШ Альбіни на тему «Усиновлення дітей громадянами України, які
проживають за її межами та іноземцями», поданої на здобуття ступеня
доктора філософії
в галузі знань 08 Право
за спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Пріоритетною формою влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, з врахуванням їх інтересів є усиновлення. В результаті усиновлення дитина отримує маму, тата і стає повноправним членом сім'ї на правах доньки чи сина. Водночас в усиновлювачів виникають права та обов'язки стосовно дитини в тому ж обсязі, який мають батьки.

Ключовим в усиновленні є найвищі інтереси дитини для забезпечення стабільних та гармонійних умов її життя та розвитку. Саме з урахуванням цього критерію визначаються ті особи які можуть усиновлювати українських дітей.

Переважне право на усиновлення українських діток мають громадяни нашої держави. У випадку якщо не знайшлося громадянина України, який мав бажання усиновити дитину, позбавлену батьківського піклування таку можливість мають іноземці. Для деяких громадян іноземних держав саме Україна дає надію здобути щастя повноцінної родини.

Порядок усиновлення українських дітей іноземцями має свої особливості і є досить непростим. Зазначені правовідносини пов'язані з правопорядками декількох держав. Для їх врегулювання необхідно враховувати норми міжнародних договорів, учасницею яких є Україна, матеріальні та колізійні норми національного законодавства та законодавства зарубіжних країн. Незважаючи на це залишається велика кількість невирішених з правового погляду питань, пов'язаних з інститутом усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями.

Вищезазначене обумовлює актуальність дисертаційного дослідження ГАЛАШ Альбіни Олександрівни «Усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна.

У дисертації дотриманий баланс розкриття усіх наукових поглядів в межах обраного напрямку. Робота базується на достатній джерельній базі, яка включає наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, національне законодавство, правові акти зарубіжних країн та міжнародні нормативно-правові акти щодо правового регулювання усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями. Викладені у розділах основної частини роботи положення, переконують у тому, що відповідні питання теоретично і практично важливі і є недостатньо вивченими в сімейно-правовій науці. Положення, висновки та пропозиції, що виносяться здобувачем на захист, додатково висвітлюють відомі в науці положення та сприяють продовженню і поглибленню досліджень особливостей правового регулювання усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями.

Результати дисертаційного дослідження ГАЛАШ Альбіни Олександрівни є науково обґрунтованими, адже у роботі комплексно опрацьовано широкий спектр проблем щодо усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями.

Автору вдалося розробити та сформулювати низку нових наукових положень та висновків, що відповідають критеріям наукової новизни і в сукупності вирішують конкретну наукову проблему. Дисертант детально аналізує погляди науковців і практиків, висловлює власну позицію, вдається до обґрунтованої критики поглядів дослідників, які, на його думку, є спірними. Рецензована робота є комплексним теоретико-прикладним дослідженням усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями.

Результати дисертаційної роботи спрямовані на внесення пропозицій щодо вдосконалення чинного сімейного законодавства України, діяльності судів у справах щодо усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями.

Зроблені в результаті дослідження висновки, пропозиції та рекомендації можуть використовуватися час підготовки підручників, науково-практичних коментарів Сімейного кодексу України, а також під час викладання навчальних дисциплін, таких як «Сімейне право», «Проблеми сімейного права», бути підґрунтям подальшого вивчення проблематики щодо усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями.

Обґрунтованим є аналіз понять «усиновлення» та «міжнародне усиновлення», їх ознак (с. 37- 43). Заслуговує на увагу авторське визначення поняття «усиновлення дитини іноземцем або громадянином України, що проживає за кордоном» (с. 81).

Цілком підтримуємо пропозицію авторки щодо необхідності приєднання України до Гаазької конвенції про захист дітей і співробітництво

з питань міждержавного усиновлення, оскільки остання передбачає механізм дієвого нагляду за долями всиновлених дітей, так як обов'язок звітувати про адаптацію до нових умов, стан здоров'я й умови проживання усиновлених буде покладено безпосередньо на приймаючу сторону та ці відносини набудуть публічного характеру. Приєднання України до Конвенції про захист дітей і співробітництво з питань міждержавного усиновлення і внесення змін до чинного вітчизняного законодавства сприятиме налагодженню співпраці з тими країнами, громадяни яких усиновлюють українських сиріт, а також упровадженню механізму реального захисту прав кожної всиновленої дитини (с. 52).

Надзвичайно актуальним є дослідження особливостей провадження діяльності з усиновлення дітей громадянами, які перебувають за кордоном та іноземцями в умовах правового режиму воєнного стану, що істотно загострило проблему влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (с. 124-135).

Заслуговує на увагу пропозиція авторки доповнити Сімейний кодекс України положення про те, хто не може бути усиновлювачем, такою категорією осіб, як особи, які мають тривалу хворобу, яка перешкоджатиме їм виконувати свої батьківські обов'язки, якщо така хвороба і викликана нею неможливість виконувати батьківські обов'язки може бути підтверджено медичним висновком закладу охорони здоров'я держави перебування або громадянської належності особи, що виданий у порядку, передбаченому законодавством відповідної держави (с.140).

Цікавою є пропозиція щодо доповнення ч. 2 ст. 231 Сімейного кодексу України. Дисертантка пропонує у випадках, якщо звичай національної меншини, до якої належать усиновлювачі, або один з них не передбачає використання по батькові, за заявою усиновлювачів по батькові усиновленої особи може бути виключене (с.142).

Позитивним є аналіз правового регулювання правовідносин з усиновлення дітей іноземцями в законодавстві зарубіжних держав.

Цілком вірним є те що дисертанткою розглянуто підстави та порядок визнання усиновлення недійсним та скасування усиновлення (с. 149-162).

Робота сповнена яскравими прикладами судової практики що вдало ілюструють теоретичний матеріал.

На основі дисертації сформульовано низку нових концептуальних у теоретичному розумінні та важливих для юридичної практики положень і висновків, які виносяться на захист.

Зауваження щодо змісту дисертації. Не заперечуючи актуальність проведеного авторкою дослідження, наукову новизну, обґрунтованість і достовірність положень роботи, високий теоретичний рівень, необхідно зазначити, що окремі положення дисертаційної роботи ГАЛАШ Альбіни Олександрівни носять дискусійний характер чи потребують додаткової аргументації.

1) Авторка аналізує зміст Гаазької конвенції про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення від 29 травня 1993 року. Звертає увагу, що зазначений міжнародний нормативно-правовий акт передбачає можливість здійснення посередницької діяльності щодо міжнародного усиновлення на комерційній основі. Українське законодавство забороняє будь-яку комерційну діяльність у галузі усиновлення дітей. Однак дисертантка не висловлює власного думки, щодо допустимості запровадження такого досвіду посередницької діяльності в сфері усиновлення у нашій державі (с. 69-71).

2) Досліджуючи колізійне регулювання правовідносин з усиновлення з іноземним елементом, здобувачка розглядає ст. 69 З У «Про міжнародне приватне право», яка є кумулятивною колізійною нормою. Ця норма вимагає дотримання законодавства одразу двох країн «особистого закону» усиновителя та «особистого закону» усиновленого. Варто було б також зацентувати увагу на правилах та проблематиці визначення «особистого закону» зазначених суб'єктів, а також проблем які виникають у зв'язку з застосуванням зазначено колізійної норми.

3) Потребує додаткового обґрунтування пропозиція щодо скасування усиновлення українських дітей, які усиновлені громадянами держав, які здійснюють сприяння державі-агресору та особами, які проживають на території таких держав (в даному контексті передусім авторка має на увазі такі держави як Республіка Білорусь, Ісламська Республіка Іран та Корейська Народно-демократична Республіка. У разі, якщо таке усиновлення було проведене, слід застосувати процедуру скасування усиновлення. На думку здобувачки таке усиновлення буде суперечити як інтересам дитини, так й інтересам держави (с. 132). Якщо усиновлення відбулось після початку повномасштабного вторгнення, а щодо держави-агресора – після початку дій, спрямованих на анексію Криму. Авторка вважає, після скасування усиновлення повинна відбуватись компенсація моральної шкоди усиновленим дітям, а також інші заходи відповідальності, пов'язані з подальшим позбавленням права на усиновлення (с.143-144).

4) Недостатньо обґрунтованою є пропозиція - покласти на усиновлювачів обов'язок подавати звіти щодо дотримання прав дитини після усиновлення не консульській установі, а суду в порядку судового контролю за виконанням судових рішень. На думку авторки, внаслідок розгляду звіту суб'єкта владних повноважень про виконання рішення суду, або в разі неподання такого звіту суддя своєю ухвалою може ініціювати питання про необхідність скасування усиновлення. Також здобувачка пропонує здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей, у разі, якщо штат консульської установи є недостатнім для здійснення якісного виконання цього обов'язку, можуть бути передані за зверненням цієї установи Міністерству закордонних справ України (с. 179). Завантаженість зазначених органів є досить значною. Чи сприятимуть такі зміни якіснішому

нагляду за дотримання прав дитини після усиновлення в іноземній державі залишається під питанням.

Висловлені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження ГАЛАШ Альбіни Олександрівни, а мають дискусійний характер. Робота є цікавою, самостійною, завершеною працею. Оформлення дисертації відповідає встановленим вимогам.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження ГАЛАШ Альбіни на тему «Усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями», відповідає вимогам, встановленим Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44. Дисертаційне дослідження ГАЛАШ Альбіни Олександрівни є завершеною самостійною науково-дослідною роботою, в якій отримано нові науково-обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують наукове завдання, яке має істотне значення для науки цивільного права, а його авторка – заслуговує на присудження йому освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензентка:

**доцентка кафедри цивільного
права та процесу**

**Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова,
кандидатка юридичних наук,
доцентка**

Галина АНІКІНА